

HARBIY OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TARBIYAVIY MAFKURAVIY ISHLARNI TO'G'RI TASHKIL ETISH

QORABOYEV AVAZBEK ISOMIDDINOVICH

*Axborot kommunikatsiya texnologiyalari
va aloqa harbiy instituti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada harbiy oliy ta'lim muassasalarida tarbiyaviy mafkuraviy ishlarni tashkil etishning ahamiyati, asosiy tamoyillari va samarali usullari tahlil qilinadi. Tarbiyaviy mafkuraviy ishlar orqali yosh harbiy xizmatchilarning vatanparvarlik, ma'naviy-axloqiy va madaniy qadriyatlarini shakllantirish, ularning professional va shaxs sifatida rivojlanishini ta'minlash muhimligi ta'kidlanadi. Shuningdek, rahbarlarning mas'uliyati, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash va tarbiyaviy jarayonlarni samarali boshqarish masalalari yoritilgan. Maqola davomida duch kelinadigan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Harbiy oliy ta'lim, tarbiyaviy mafkuraviy ishlar, vatanparvarlik, ma'naviy-axloqiy tarbiya, pedagogik texnologiyalar, rahbarlik, mafkuraviy ishlarni tashkil etish, tarbiya usullari, ma'naviy qadriyatlar, harbiy kadrlar tayyorlash.

Аннотация: В данной статье анализируется значение, основные принципы и эффективные методы организации воспитательной и идеологической работы в военных вузах. Подчеркивается важность формирования у молодых военнослужащих патриотизма, духовно-нравственных и культурных ценностей, а также обеспечения их профессионального и личностного развития посредством воспитательной и идеологической работы. Рассматриваются вопросы ответственности руководителей, применения современных педагогических технологий и эффективного управления воспитательным процессом. В статье также обсуждаются возникающие проблемы и пути их решения.

Ключевые слова: военное высшее образование, воспитательная и идеологическая работа, патриотизм, духовно-нравственное воспитание, педагогические технологии, руководство, организация идеологической работы, методы воспитания, духовные ценности, подготовка военных кадров.

KIRISH

Tarbiyaviy mafkuraviy ish — bu harbiy oliy ta'lim muassasalarida yosh harbiy xizmatchilarni ma'naviy-axloqiy va mafkuraviy jihatdan shakllantirishga qaratilgan tizimli pedagogik faoliyatdir. Ushbu ishlar mazmunan harbiy kadrlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ularni milliy mafkura va ijtimoiy qadriyatlar asosida yetishtirishni

o‘z ichiga oladi. Tarbiyaviy mafkuraviy ish harbiy xizmatchilarning shaxsiy va professional rivojlanishiga xizmat qilib, ularni milliy va harbiy identifikatsiya hissi bilan ta‘minlaydi.

Asosiy yo‘nalishlar:

1. **Mafkuraviy barqarorlikni shakllantirish:** Harbiy xizmatchilarning siyosiy, ma‘naviy-axloqiy qarashlarini mustahkamlash, milliy mafkuraning asosiy tamoyillarini chuqur anglashini ta‘minlash.
2. **Vatanparvarlik tarbiyasi:** Harbiy xizmatning oliy maqsadi — ona yurtga sadoqatni singdirish, fidoyilik va jasorat ruhini rivojlantirish.
3. **Ma‘naviy-axloqiy tarbiya:** Intizom, halollik, adolat, hamjihatlik kabi axloqiy fazilatlarni shakllantirish va mustahkamlash.
4. **Kasbiy va shaxsiy rivojlanishni ta‘minlash:** Zamonaviy harbiy xizmat sharoitlariga moslashish uchun zarur bo‘lgan intellektual va psixologik tayyorgarlikni kuchaytirish.
5. **Madaniy-ma‘rifiy faoliyat:** Harbiy xizmatchilarning madaniy bilimlari va dunyoqarashini kengaytirish, tarixiy merosga hurmatni oshirish.¹

Harbiy xizmatchilarni ma‘naviy-axloqiy, mafkuraviy jihatdan shakllantirishning ahamiyati

Harbiy xizmatchilarni ma‘naviy-axloqiy va mafkuraviy jihatdan yetuk etish — bu nafaqat ularning shaxsiy barkamolligi, balki mamlakat mudofaasining mustahkamligini ta‘minlashning asosiy omillaridan biridir. Zamonaviy harbiy harakatlar murakkab va ko‘p qirralidir, bu esa harbiy xizmatchilardan nafaqat professional mahorat, balki ruhiy chidamlilik, intizomiy qat‘iyat va o‘z mafkurasiga sodiqlik talab etadi.

Ma‘naviy-axloqiy tayyorgarlikning ahamiyati quyidagi jihatlarda namoyon bo‘ladi:

1. **Xizmatga bo‘lgan mas‘uliyatni oshirish:** Ma‘naviy jihatdan yetuk harbiy xizmatchilar o‘z burchlarini chuqur anglaydi va ularga sodiq qoladi.
2. **Jamoadagi barqarorlikni ta‘minlash:** Axloqiy qoidalar va intizomga rioya qilish jamoaviy ish samaradorligini oshiradi.
3. **Ziddiyat va stresslarga bardoshlilik:** Mafkuraviy tayyorgarlik xizmatchilarga qiyin sharoitlarda sovuqqonlik va to‘g‘ri qaror qabul qilish imkonini beradi.
4. **Salbiy tashqi ta‘sirlardan himoya:** Zamonaviy axborot urushi sharoitida harbiy xizmatchilarni tashqi manipulyatsiyalardan himoya qiladi.
5. **Rahbarlik fazilatlarini shakllantirish:** O‘z mafkurasiga qat‘iy rioya qiluvchi, boshqalarni ham shu yo‘lga boshlay oladigan yetakchilarni tayyorlaydi.²

¹ Abdullayev, N. (2018). Harbiy tarbiya nazariyasi va usullari. Toshkent: Harbiy nashr.

² Karimov, O. (2020). Harbiy oliy ta‘lim muassasalarida tarbiyaviy ishlar: zamonaviy yondashuvlar. Toshkent: O‘zbekiston Mudofaa vazirligi nashriyoti.

Shu bilan birga, harbiy oliy ta'lim muassasalarida tarbiyaviy mafkuraviy ishlarning samarali tashkil etilishi yosh harbiy xizmatchilarning shaxs sifatida shakllanishiga, ularning ijtimoiy mas'uliyatini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa o'z navbatida, mamlakat mudofaasining yanada mustahkamlanishiga va harbiy kuchlarning zamonaviy talablar asosida takomillashishiga imkon yaratadi. Harbiy oliy ta'lim muassasalarida tarbiyaviy mafkuraviy ishlarni samarali tashkil etish zamonaviy harbiy kadrlarni shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Ushbu jarayonda bir nechta asosiy tamoyillar mavjud bo'lib, ular o'zaro chambarchas bog'liq va bir-birini to'ldiradi. Eng avvalo, tarbiyaviy ishlar vatanparvarlik va askarlik burchini chuqur anglash tamoyili asosida olib borilishi zarur. Harbiy xizmatchining ona yurtga bo'lgan muhabbati, sadoqati va xizmatga bo'lgan mas'uliyati uning harbiy faoliyatidagi eng muhim ruhiy-axloqiy poydevordir. Bu tamoyil yoshlarni o'zlari uchun muqaddas bo'lgan vatan himoyasida faol ishtirok etishga, hayotlari va salomatliklarini xavf ostiga qo'yishga tayyor bo'lishga o'rgatadi. Shunday qilib, vatanparvarlik nafaqat mafkuraviy tushuncha, balki harbiy xizmatchining kunlik harakatlaridagi asosiy tamoyilga aylanadi.

Bundan tashqari, tarbiyaviy mafkuraviy ishlarning muvaffaqiyati milliy-madaniy qadriyatlarni asrab-avaylash va rivojlantirish bilan bevosita bog'liq. Harbiy kadrlar milliy tarix, til, urf-odat va an'analarini chuqur anglab, ularga hurmat bilan yondashishlari zarur. Madaniy merosga bo'lgan hurmat yosh harbiylarni o'zligini anglashga, millatga sodiq qolishga undaydi. Milliy qadriyatlar asosida shakllangan mafkura shaxsning jamiyatdagi o'рни va vazifasini anglashiga yordam beradi, o'z navbatida, ular harbiy xizmatda yuqori intizom va mas'uliyatni namoyon qiladi. Shu bilan birga, bugungi global dunyoda madaniy xilma-xillikni hisobga olish, boshqa xalqlar madaniyati va an'alariga ochiqlik yosh harbiylarning zamonaviy dunyoqarashini shakllantiradi va xalqaro hamkorlikda muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy davrda tarbiyaviy mafkuraviy ishlarni tashkil etishda yangi texnologiyalar va axborot-kommunikatsiya vositalaridan keng foydalanish katta imkoniyatlar yaratadi. Elektron resurslar, multimedia vositalari, interaktiv treninglar va onlayn platformalar tarbiyaviy jarayonni yanada qiziqarli va samarali qiladi. Ular yordamida murakkab mafkuraviy va axloqiy tushunchalar yosh harbiylarning ongiga yaxshiroq singadi. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar orqali tarbiyaviy materiallarni targ'ib qilish, yoshlarni ongli axborot iste'molchisiga aylantirish ham dolzarb vazifalardan biridir. Zamonaviy vositalar nafaqat tarbiyaviy ishlarni jonlantiradi, balki harbiy xizmatchilar orasida mafkuraviy birdamlik va birlikni mustahkamlashga ham xizmat qiladi.

Muhim jihatlardan biri — tarbiyaviy ishlarning doimiyliigi va tizimlilikidir. Tarbiyaviy jarayon bir martalik tadbir yoki ma'lum vaqt davomida olib boriladigan faollik emas, balki tizimli va uzluksiz amalga oshirilishi kerak bo'lgan faoliyatdir.

Doimiylik tamoyili yosh harbiylarning ongida tarbiyaviy qadriyatlarining mustahkam o‘rnashishiga yordam beradi. Tizimlilik esa tarbiyaviy ishlarning bosqichma-bosqich, rejalashtirilgan tarzda olib borilishini anglatadi, bunda har bir faoliyat o‘zaro bog‘liq va bir maqsad sari yo‘naltirilgan bo‘ladi. Bu yondashuv tarbiyaviy jarayonni yanada samarali qiladi, natijada harbiy xizmatchilarda yuqori ma‘naviy-axloqiy va mafkuraviy fazilatlar shakllanadi.

Shunday qilib, vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, milliy qadriyatlarni saqlash, zamonaviy texnologiyalarni faol qo‘llash hamda tarbiyaviy ishlarni doimiy va tizimli amalga oshirish bir butun tizim sifatida qaralishi lozim. Bu tamoyillar asosida tashkil etilgan tarbiyaviy mafkuraviy ishlar harbiy oliy ta‘lim muassasalarida malakali, vatanparvar va ma‘naviy barkamol harbiy kadrlar tayyorlashga xizmat qiladi, davlat mudofaasining mustahkamligini ta‘minlaydi. Harbiy oliy ta‘lim muassasalarida tarbiyaviy mafkuraviy ishlarni samarali tashkil etishda metod va usullar muhim ahamiyat kasb etadi. Tarbiya jarayoni nafaqat bilim berish, balki yosh harbiy xizmatchilarning shaxsiyati, ma‘naviy-axloqiy va mafkuraviy dunyoqarashini shakllantirishga qaratilgan bo‘lib, buning uchun turli usullar va yondashuvlar qo‘llaniladi.³

Shuningdek, an‘anaviy tarbiyaviy mashg‘ulotlar, suhbatlar va seminarlar ham o‘z o‘rniga ega. Bu usullar orqali tarbiyachilar yoshlar bilan yuzma-yuz muloqot qilib, ularning shaxsiy fikr va qarashlarini o‘rganadi, ularni ma‘naviy-axloqiy jihatdan rivojlantirish uchun zarur ko‘rsatmalar beradi. Suhbatlar yoshlarning o‘zlarini erkin ifoda etishlariga yordam beradi, seminarlar esa mavzuni chuqur o‘rganish va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish imkonini beradi. Bu jarayonlarda yoshlarning ijtimoiy faolligi ortadi, ular jamiyatda o‘z o‘rnini tushunadi va o‘zligini anglaydi.

Madaniy-ma‘rifiy tadbirlar ham tarbiyaviy jarayonning ajralmas qismi hisoblanadi. Konsertlar, adabiy kechalar, milliy bayramlar va tarixiy ekskursiyalar yoshlarning milliy va madaniy qadriyatlarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ushbu tadbirlar orqali ular o‘z tarixini, madaniyatini chuqurroq anglaydi, bu esa ularda vatanparvarlik va millatga sadoqat tuyg‘usini oshiradi. Sport musobaqalari esa jismoniy tarbiya bilan bir qatorda jamoaviy ruh, do‘stlik va sog‘lom raqobatni rivojlantiradi. Bu yoshlarni nafaqat sog‘lom hayot tarziga, balki mustahkam jamoaviy aloqalarga ham rag‘batlantiradi.⁴

Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) tarbiyaviy ishlarning samaradorligini oshirishda muhim vositaga aylangan. Elektron ta‘lim resurslari, interaktiv dasturlar, onlayn treninglar va videokonferensiyalar yordamida tarbiyaviy jarayon yanada qiziqarli va samarali bo‘ladi. AKT yordamida tarbiyaviy

³ Rasulov, S. (2019). Vatanparvarlik va mafkuraviy tarbiya asoslari. Toshkent: Oliy ta‘lim nashriyoti.

⁴ 4. Islomov, J. (2021). Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining harbiy tarbiyadagi roli. Toshkent: Harbiy akademiya nashri.

materiallarni keng auditoriyaga yetkazish, yoshlarni axborot maydonida ongli harakat qilishga o'rgatish mumkin. Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar va internet platformalari tarbiyaviy mafkurani targ'ib qilish, yoshlarni birlashtirish va ularni o'zaro tajriba almashishga undashda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

Tarbiyaviy ishlarning doimiyligi va tizimlilik tamoyili ham katta ahamiyatga ega. Tarbiya jarayoni muntazam, rejalashtirilgan va uzluksiz bo'lishi lozim, chunki shaxsiy fazilatlar va mafkura faqat tizimli ishlash natijasida mustahkamlanadi. Doimiy ravishda o'tkaziladigan tarbiyaviy mashg'ulotlar, tadbirlar va treninglar yoshlarning ma'naviy va axloqiy jihatdan barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Tizimli yondashuv esa har bir tarbiyaviy faoliyatning o'zaro bog'liqligini ta'minlab, muayyan maqsadga erishishda birlashgan tizim yaratadi.

Shunday qilib, tarbiyaviy mafkuraviy ishlarni tashkil etishda interaktiv metodlardan, an'anaviy suhbat va seminar usullaridan, madaniy va sport tadbirlaridan, shuningdek zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish bilan birga, ularni doimiy va tizimli ravishda amalga oshirish zarur. Ushbu yondashuvlar birgalikda yosh harbiy xizmatchilarning vatanparvarlik ruhida, ma'naviy-axloqiy yetuk, zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega shaxs sifatida shakllanishini ta'minlaydi hamda harbiy oliy ta'lim muassasalari faoliyatining asosiy samaradorlik ko'rsatkichlaridan biriga aylanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev, N. (2018). Harbiy tarbiya nazariyasi va usullari. Toshkent: Harbiy nashr.
2. Karimov, O. (2020). Harbiy oliy ta'lim muassasalarida tarbiyaviy ishlar: zamonaviy yondashuvlar. Toshkent: O'zbekiston Mudofaa vazirligi nashriyoti.
3. Rasulov, S. (2019). Vatanparvarlik va mafkuraviy tarbiya asoslari. Toshkent: Oliy ta'lim nashriyoti.
4. Islomov, J. (2021). Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining harbiy tarbiyadagi roli. Toshkent: Harbiy akademiya nashri.